

3.A Romaanikatkelma: Charlotte Brontë, *Kotiopettajattaren romaani*

TAUSTAA

Kotiopettajattaren romaani (engl. *Jane Eyre*) on englantilaisen Charlotte Brontë'n vuonna 1847 julkaistu teos. Romaanin kertoja Jane työskentelee herra Rochesterin tyttären kotiopettajana. Katkelman alkupuolella kuvataan Rochesterin ja hänen kartanoonsa kutsuttujen vieraiden illanviettoa, jonka aikana he leikkivät kuva-arvoituksia.

Katkelma alkaa:

Ihmettelin mitä heillä oli mielessä ensimmäisenä iltana, jona ehdotettiin ohjelman muutosta – puhuttiin ”kuva-arvoituksista”, mutta olin niin tietämätön, että en ymmärtänyt mitä sillä tarkoitettiin. Palvelijat kutsuttiin sisään, ruokasalin pöydät raivattiin pois, valaistus järjestettiin toisin, tuolit asetettiin puoliympyrään kaarioven eteen. Sillä aikaa kun herra Rochester ohjasi muiden herrojen kanssa näitä toimenpiteitä, juoksivat naiset edestakaisin portaissa ja soittivat kamarineitojaan. Rouva Fairfaxilta kyseltiin talon huivi-, puku- ja verhovarastoja, eräät kolmannen kerroksen komerot tutkittiin läpikotaisin ja kamarineidot kantoivat alakertaan sylittään brokaadeja, vannehameita, silkkiviittoja, tafteja ja pitsihuiveja ym., niitä tutkittiin ja kelpuutetut kannettiin seurusteluhuoneen takana olevaan pikku huoneeseen.

Sillä aikaa oli herra Rochester kutsunut naiset ympärilleen ja valitsi muutamia heistä omaksi puolueekseen. ”Neiti Ingram kuuluu tietysti minulle”, hän sanoi, sitten hän nimesi molemmat neiti Eshtonit sekä rouva Dentin. Hän katsoi minuun, olin sattumalta hänen lähellään, sillä kiinnitin parhaillaan rouva Dentin rannerenkaan auennutta lukkoa.

”Tuletteko te mukaan leikkiin?” hän kysyi. Pudistin päätäni. Onneksi hän ei vaatinut minua mukaan, kuten olin melkein pelännyt hänen tekevän, vaan sain palata hiljaa tavalliselle paikalleni.

Herra Rochester vetäytyi nyt apulaisineen verhon taakse ja toinen puolue, jota eversti Dent johti, istuutui puoliympyrään asetetuille tuoleille. Herra Eshton huomasi minut ja näytti ehdottavan, että minut pitäisi pyytää mukaan, mutta Lady Ingram suhtautui heti kielteisesti asiaan. ”Ei”, kuulin hänen sanovan, ”hän on aivan liian tyhmän näköinen voidakseen osallistua mihinkään sellaiseen leikkiin.”

Vähän ajan kuluttua kuului kello kilisevän ja verho vedettiin syrjään. – – Nyt ilmestyi näkyviin neiti Ingramin upea hahmo valkopukuisena, hiuksillaan pitkä huntu ja kulmillaan ruususeppele. Hänen rinnallaan käveli herra Rochester ja he astelivat

pöydän luo. He polvistuivat ja rouva Dent ja rouva Eshton, myöskin valkeissa puvuissa, asettuivat heidän taakseen. Seurasi mykkä esitys, joka oli helppo tunnistaa vihkitoimitukseksi. Sen päätyttyä eversti Dentin puolue piti lyhyen kuiskaavan neuvottelun, jonka jälkeen eversti julisti:

”Morsian!” Herra Rochester kumarsi ja verho sulkeutui.

Sen avautuessa uudelleen paljastui näkyviin komeampi lavastus kuin edellisellä kerralla. – Matolla marmorialtaan vieressä istui herra Rochester kietoutuneena shaaleihin ja päässään turbaani. Hänen tummat silmänsä, mustanpuhuva ihonsa ja pakanalliset piirteensä sopivat erinomaisesti pukuun. Hän näytti oikealta itämaiselta emiiriltä. Sitten astui näyttämölle neiti Ingram, hänkin itämaisessa asussa tulipunainen huivi uumille kiedottuna, ohimoillaan koruommeltu huivi, kaunismuotoiset käsivarret paljaina, toinen niistä kannatti pään päällä olevaa vesiruukkuu. Sekä hänen vartalonsa, kasvopiirteensä, ihonvärinsä että koko yleisvaikutelma toivat mieleen itämaisen prinsessan, jollaista hän epäilemättä esittikin.

Hän lähestyi vesiallasta, kumartui sen yli kuin täyttääkseen ruukun ja nosti sen sitten takaisin pääläelleen. Altaan vieressä istuva näytti nyt huomaavan hänet ja kysyi häneltä jotain. ”Ja hän laski nopeasti astian alas olaltansa ja antoi hänen juoda.” Mies otti silloin viittansa alta poveltansa lippaan, avasi sen ja nosti näkyviin ihania rannerenkaita ja korvarenkaita: nainen näytti hämmästyvän ja ihastuvan, mies polvistui ja laski kalleudet hänen jalkainsa juureen, naisen ilmeet kuvastivat epäilyä ja ihastusta; muukalainen kiinnitti rannerenkaat hänen käsivarsiinsa ja korvarenkaat hänen korviinsa. He olivat Eleasar ja Rebekka, vain kamelit puuttuivat.

Taaskin painoi arvaajien ryhmä päänsä yhteen. Nähtävästi he eivät päässeet yksimielisyyteen siitä mitä sanaa tai sanan osaa tuo kohta tarkoitti. Eversti Dent, ryhmän puheenjohtaja, vaati että kuvaelman pitäisi esittää koko sana ja esirippu vedettiin jälleen oven eteen. Sen auetessa kolmannen kerran – marmoriallas oli poissa, sen paikalla seisoj yksinkertainen maalaamaton pöytä ja keittiön tuoli, niitä valaisi himmeästi yksi ainoa lyhty, kaikki vahakynttilät oli sammutettu.

Keskellä tätä halpaa asetelmaa istui mies nyrkkiin puristetut kädet polvillaan, silmät maahan luotuina. Tunsin herra Rochesterin, vaikka noetut kasvot, risainen puku (toinen hiha roikkui puoliksi irrallaan ikään kuin se olisi revennyt jossain tappelussa), epätoivoinen ja synkkä ilme ja pörröiset hiukset olisivat hyvinkin voineet naamioida hänet tuntemattomaksi. Hänen liikahtaessaan kalisivat kahleet, ranteissa oli käsiraudat.

”Vankila!” huudahti eversti Dent, ja arvoitus oli ratkaistu.¹

Kun näyttelijät olivat ehtineet pukeutua omiin vaatteisiinsa, he palasivat ruokasaliin. Neiti Ingram tuli herra Rochesterin käsipuolella ja kuului kiittelevän hänen näyttelimestään.

”Tiedättekö”, neiti Ingram kuului sanovan, ”pidin teistä eniten kolmannessa osassanne. Mikä komea rosvoritari teistä olisikaan tullut, jos olisitte elänyt muutamia vuosia aikaisemmin!”

”Onko kaikki noki poissa kasvoistani?” herra Rochester kysyi kääntyen häneen päin.

”On, ikävä kyllä. Rosvon väri puki kasvojanne erittäin hyvin.”

”Te siis pitäisitte maantiesankarista?”

”Englantilainen maantiesankari olisi lähinnä paras italialaisen rosvon jälkeen, tämän taas voittaa vain itämainen Välimeren merirosvo.”

”No, olinpa mikä tahansa muistakaa, että olette vaimoni. Meidät vihittiin tunti sitten kaikkien näitten todistajien läsnäollessa.”

Neiti Ingram tirskei ja punastui.

”Nyt, Dent, on teidän vuoronne”, jatkoi herra Rochester ja toisen ryhmän lähtiessä huoneesta hän asettui seurueineen tyhjiksi jääneille tuoleille. – – Minkä arvoituksen herra Dent ryhmineen esitti, minkä sanan he valitsivat arvattavaksi, miten he selvisivät esityksestään, sitä kaikkea en enää muista. Mutta näen vieläkin silmissäni neuvottelut, jotka seurasivat jokaista esitystä, näen herra Rochesterin kääntyvän neiti Ingramiin päin ja neiti Ingramin häneen taivuttaen päätään niin että kiharat miltei hipaisevat hänen poskeaan; kuulen heidän kuiskailevan keskenään, näen heidän vaihtavan katseita ja jotakin noitten näkyjen herättämästä tunnelmasta palautuu mieleeni tälläkin hetkellä.

Olenhan jo kertonut oppineeni rakastamaan herra Rochesteria; nytkään en voinut olla rakastamatta häntä, vaikka hän ei näyttänyt enää huomaavan minua – saatoin olla tuntikausia hänen lähettyvillään ilman, että hän kertaakaan käänsi katseensa minuun päin – ja vaikka näin hänen kohdistavan kaiken huomionsa tuohon hienoon naiseen, joka halveksi minua niin syvästi, ettei olisi ohi kulkiessaan sallinut hameen helmansakaan hipaista minua ja käänsi kiireesti tummat vallanhimoiset silmänsä muualle, jos ne sattuivat osumaan minuun, ikään kuin olisin liian vähäpätöinen olento huomattavaksi. – –

Nämä olosuhteet eivät pystyneet jäähdyttämään eivätkä hävittämään rakkauttani, vaikka ne olisivat olleet hyvinkin omiaan tekemään minut epätoivoiseksi, kenties myös mustasukkaiseksi, jos minun asemassani oleva nainen ylipäänsä rohkenisi olla mustasukkainen neiti Ingramin asemassa olevalle. Mutta minä en ollut

mustasukkainen, tai ainakin olin sitä hyvin harvoin, eikä se ole oikea sana kuvaamaan sitä tuskaa, jota tunsin. Neiti Ingram ei pystynyt herättämään mustasukkaisuutta, siihen hän oli liian alamittainen. Anteeksi tämä näennäinen paradoksi, mutta tarkoitan mitä sanon. Hän oli erittäin häikäisevä, mutta ei aito, hän oli upean näköinen ja hänellä oli monia loistavia avuja, mutta hän oli henkisesti köyhä, hänen sydämensä maaperä oli luonnostaan hedelmätön, siitä ei puhjennut esiin mitään kukkia eikä se kasvattanut mitään raikkaita hedelmiä. Hän ei ollut hyvä, hän ei ollut omaperäinen, hän loisti kirjojen korulauseilla, mutta ei koskaan esittänyt omintakeisia mielipiteitä eikä hänellä sellaisia ollutkaan. Hän ylisti suuria tunteita, mutta ei tuntenut itse myötätuntoa eikä sääliä; hellyys, vilpittömyys ja totuudellisuus eivät olleet hänen ominaisuuksiaan. – – Muutkin kuin minun silmäni panivat merkille nämä luonteenpiirteet – tarkkailivat niitä kiinteästi ja terävästi. Niin, itse tuleva sulhanen, herra Rochester, tarkkaili valittuaan hellittämättä ja juuri tämä hänen terävänäköisyytensä, hänen varuillaan olonsa – se että hän oli perinpohjin selvillä armaansa vioista – juuri tämä hänen neiti Ingramiin kohdistuvien tunteittensa ilmeinen intohimottomuus aiheutti minulle sietämätöntä tuskaa.

Ymmärsin, että herra Rochester aikoi naida neiti Ingramin hänen syntyperänsä takia ja kenties poliittisistakin syistä, sillä sukunsa ja suhteidensa puolesta hän oli sopiva naimiskauppa. Tunsin, ettei neiti Ingram ollut voittanut hänen rakkauttaan ja että tällä oli huonot edellytykset koskaan voittaakaan sitä omakseen. Juuri tässä oli se kipeä, aristava kohta, joka aiheutti minulle jatkuvasti tuskaa:

Neiti Ingram ei pystynyt hurmaamaan häntä.

Jos hän olisi valloittanut herra Rochesterin heti ja tämä olisi laskenut sydämensä hänen jalkainsa juureen, olisin peittänyt kasvoni, kääntynyt seinään päin ja (kuvannollisesti sanottuna) kuollut heille. Jos neiti Ingram olisi ollut hyvä ja jalo nainen, voimakas, lämmin, lempeä, järkevä, olisin käynyt kiivaaseen taisteluun kahta tiikeriä – mustasukkaisuutta ja epätoivoa – vastaan, taistelun jälkeen olisin sydän rikkiraadeltuna ihailnut häntä, tunnustanut hänen suurenmoisuutensa ja rauhoittunut lopuksi ikääni. Mitä ehdottomampi hänen ylivoimaisuutensa olisi ollut, sitä suurempi olisi ollut ihailuni, sitä syvempi rauhani. Mutta asian todellisen tilan näkeminen: neiti Ingramin yritykset hurmata herra Rochester, näiden yritysten toistuva epäonnistuminen hänen itsensä sitä huomaamatta, sillä hän kuvitteli turhamaisesti jokaisen ampumansa nuolen osuvan maaliin ja pöyhistelivät tyytyväisenä itseensä samalla kun hänen ylpeytensä ja itsetietoisuutensa karkoittivat yhä kauemmaksi ja kauemmaksi sen mitä hän halusi viekoitella itselleen. – *Tämän* kaiken todistajana oleminen merkitsi sitä, että olin jatkuvasti kiihdyksissä ja jännittynyt. Kun hän epäonnistui yrityksissään tiesin, miten hänen olisi pitänyt menetellä onnistuakseen. Tiesin, että ne nuolet, jotka alituisesti kimmahdivat herra Rochesterin rinnasta ja putosivat tehottomina hänen jalkainsa juureen olisivat varmemman käden ampumina voineet tunkeutua hänen

ylpeään sydämeensä – sytyttää rakkauden tulen hänen koviin silmiinsä ja pehmentää hänen ivallisen ilmeensä tai – mikä vielä parempaa – valloitus olisi voinut tapahtua kaikessa hiljaisuudessa ilman aseitakin.

¹ bridewell = vankila, bride = morsian, well = kaivo, *suom. huom.*

Lähde: Charlotte Brontë. *Kotiopettajattaren romaani*. Alkuperäisteos *Jane Eyre* julkaistu 1847. Käännös: Kaarina Ruohtula (1973). Muokkaus: YTL.